

Н. О. Глухенька

Декоративний розпис

ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС – спосіб декорування інтер'єрів та екстер'єрів споруд, творів декоративно-ужиткового мистецтва; один з основних виражальних засобів монументально-декоративного мистецтва. Громад., житл. та культові споруди оздоблюють настін. розписами (альфрейні розписи, фрески), нар. житло – витинанками, мальовками. Здебільшого композиції відповідають архітектоніці споруд, підкреслюють її конструктивні особливості, інколи рівномірно покривають архіт. елементи (т. зв. килимова композиція). Д. р. може виконуватися безпосередньо на стіні, підлозі (розписна архіт. кераміка), склепінні (плафон) або ж на полотні, що потім прикріплюється на поверхню стін (панно). Архіт. споруди декорують фресками, розписують темперою, клейовим, рідше – олій. живописом, від 2-ї пол. 18 ст. – у техніці гризайль, від кін. 19 ст. – силікат. живописом. Д. р. – вид живопис. декору побут., ритуал.-обряд. та декор. виробів з дерева, глини, фарфору, фаянсу, шамоту, кістки, металу, скла, тканин. Має специф. засоби виразності. Орнаменти та сюжетні зображення наносять темперою, олій. та анілін. фарбами; тканини розписують пастою, розчиненою на піненні (надає малюнку рельєфності, подіб. до вишивки). У декор.-ужитк. мистецтві існують кілька різновидів Д. р. – підлак. розпис, восковий живопис, підглазур. розпис, надглазур. розпис, підполив. розпис ангобами. Розмаїттям композиц. вирішення та колориту відзначається керам. розпис (декор.-ужитк. посуд, декор. вази і тарелі, архіт. вставки, кахлі), розпис на дереві (мальовані скрині, мисники, столи, лави, божники, вулики, вази, ложки, миски, кухлі), розпис на склі (декор. та ужитк. посуд), розпис писанок. Д. р. виявляє або маскує пластичні особливості матеріалу; підкреслює призначення речі; конкретизує її зв'язок з інтер'єром чи довкіллям. Колорит, використання геом., рослин., зоо- та антропоморф. орнаментів, композиц. схеми (стрічкові, розеткові, централ.-променисті; асиметричні, симетричні) залежать від виду декор.-ужитк. мистецтва, від заг. форми виробів, локал. особливостей та часу їх створення.

У первіс. мистецтві розпис повністю залежав від призначення виробу, зокрема на речах ритуал. характеру зображували червоною вохрою на кістках тварин солярні символи, меандровий орнамент, магичні знаки (Мізін. стоянка). В епохи міді та бронзи розпис стриманіший. Це ритмічно побудовані смуги, спіралі, кола, овали. Розписна кераміка трипіл. культури поліхромна; солярні знаки доповнюються зображенням жінок-богинь,

зміїв та ін.; кольори – червоний, чорний, білий.

Д. р. на керам. виробих антич. держав Пн. Причорномор'я розвивався у руслі традицій антич. мистецтва. Найяскравіше виявився в антич. вазописі. Орнаменти – геометричні та рослинні. Сюжетні підлак. розписи виконувалися у червонофігур. та чорнофігур. стилях. Краса людини, її внутр. світу знайшли також відображення у розписах боспор. склепів, зокрема Неаполя Скіфського. Збереглися ювелірні твори скіф. періоду цього стилю, який знайшов відображення і розвиток у тварин. стилі стародав. сх. слов'ян.

У розписах Київ. Русі творчо переосмислено античні, візант., сх. орнам. мотиви та композиц. схеми. Прадавні язичн. символи втрачають оберегове, магічне значення, використовуються як декор. елементи. У розписах з'являються християн. символи (виноградна лоза, зображення риби – символ Христа); образ жінок-богинь (берегинь) з піднятими вгору руками перетворився на образ Богоматері (Оранта). Для розписів Київ. Русі, зокрема емалей, характерні оповідність сюжет. композицій, статичність поз, застиглість виразів облич (особливо на ранньому етапі розвитку), пізніше – пози і обличчя стають життєвішими, набирають характер. рис зображуваного. У розписах панують плетінково-тетралог. та рослин. орнаменти. Орнаментиці притаманна стриманість, інколи навіть сухість вираз. чітких ліній. У розписах побут. виробів, зокрема кераміки, зберігаються прадавні слов'ян. орнаменти. На посуді та кахлях поширені лінійні й хвилясті зображення, що символізують воду, ріку, колесо або коло – символ сонця. У колориті – червоно-коричневий, жовтий, зелений, рідше – блакитний кольори.

Процес становлення укр. Д. р. зумовлений соц.-екон. та культур. розвитком. В його основі – давньокиїв. традиції (на різних етапах – тісний контакт із рос. та білорус. мистецтвом); вплив зх.-європ. стилів (Відродження, бароко, класицизм, модерн) та запозичення елементів сх. орнаментики (результат торгівлі зі сх. країнами), вплив вірм. колоній на зх.-укр. землях. Укр. Д. р. має чітко виражену фольклорну основу. Йому притаманні багатоколірність, мальовничість, м'які гнучкі лінії малюнка. Орнаментації укр. Д. р. властиві багатство форм, розмаїття композиц. прийомів і орнам. мотивів (геом., рослин., тваринних). У рад. час виник новий вид Д. р. на папері та картоні, який виконували живопис. засобами: олій. та анілін. фарбами, аквареллю, гуашшю. Оригінальністю і самобутністю відзначаються роботи [П. Власенко](#), [М. Приймаченко](#), [М. Мухи](#), [Т. Пати](#), [Н. Шулик](#), [М. Тимченко](#), [З. Кудіш](#), [Ф. Панка](#), [Т. Гаркавої](#), [А. Пікуша](#) та ін. У с. Петриківка (нині смт Дніпроп. обл.) склалася школа нар. Д. р. – *петриківський розпис*. Нар. укр. розписам притаманні узагальненість форм, площинність, насиченість кольору, використання в композиціях фантаст. квітів, звірів, птахів. М'яким гумором позначені розписи зі сценами життя українців. У образно-емоц. відтворенні навколиш. дійсності відображено філос. погляди українського народу. На сучас. етапі Д. р. відіграє дедалі більшу роль у худож. конструюванні багатотираж. та пром. виробів, оздобленні інтер'єрів та екстер'єрів громад.

споруд, палаців культури, станцій метрополітену тощо.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Глухенька Н. Петриківські декоративні розписи. 1965;
2. Історія українського мистецтва: У 6 т. 1966–68;
3. Українські народні декоративні розписи. 1968;
4. Глухенька Н. Петриківські розписи. 1973 (усі – Київ).

Бібліографічний опис:

Декоративний розпис / Н. О. Глухенька // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-21347>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).